

Különös éjszaka volt...

Úgy kezdődött, mint máskor. A szürkületben kipakoltam a távcsövet a kamra hűvöséből a ház előtti területre. Ilyenkor azonnal ránézek a Jupiterre, mire lehet számítani. Általában várni kell 10–15 percet, a jobb leképezés érdekében. Most sem volt teljesen éles a kép. Az ég nem volt tiszta, felhőpamacsok, illetve fátylas kondenzcsíkok tarkították. Napnyugta előtt, ha rövid időre is, de gyenge, szivárványos színű felső melléknap látszott. Később többször ki-kinéztem, várva a sötétedést. A távcsőben a Hold, és a Jupiter képe egyre nyugodtabb és élesebb lett, de mintha a felhőzet is kezdene sűrűsödni. Bár határozott elképzeléseim voltak az esti észlelés célpontjairól, a gyengülő ég és az egyre halványabban pisgoló csillagok látványa szertefoszlatta terveimet.

8 óra előtt úgy döntöttem, hogy a felhős, párás ég alól beköltöztetem a távcsövet. Egy búcsúpillantás a halványan hunyorgó Jupiterre: a halvány bolygókorongon meglepő finomságú részletek látszanak. Igaz, a szememet erőltetni kellett a gyenge fényerő miatt. Gyorsan kivitem néhány további okulárt, és meglepődve tapasztaltam, hogy a nagyítást növelve nem esik szét a kép. A részletek megmaradtak, csak a látvány lett egyre halványabb. Rutinszerűen állítottam a távcsövet a Castorra. Meglepő, ritka látvány. Kényelmes távolságra — a legtöbbször megszokott, szinte összeérő, felfújt csillagpacnik helyett — két eltérő méretű-, és színű kis korongocska, hol összeálló, hol eltűnő diffrakciógyűrű-töredékekkel övezve. Elővettem a ritkán használható, legnagyobb nagyítást nyújtó okulárt, egy 4-es orthót. Persze a hideg- és piciny szemlencse szinte pillanatok alatt bepárásodott, de a látott kép

megerősítette, hogy az 525x-ös nagyítást most elbírja a 35,5 cm-es távcső.

Bementem felöltözni, meg az alkalomhoz illő fényes és szoros kettősökből egy kis programot összeállítani. Közben az okulárt is bevitettem melegedni. Viszszaterve a távcsőhöz, első célpont a már csak félmagasan járó γ And BC párja. A fényes sárga főcsillag erős kisugárzásokat produkált, de a két halványabb társ (STT 38, 5^m,1 és 6^m,3, 0,4) Airy-korongja időnként hosszú másodpercekre „levetkőzte” a halvány diffrakciógyűrű töredékeket. Ilyenkor csak a két korong látszott igen jelentős, mintegy korongnyi távolságra egymástól. Megdöbbenő volt ilyennek látni ezt a sokszor nézett kettőst. Ahogy az eltérő színű (búzavirágkék és fakó szürkés-kék) piciny, de eltérő méretű két korong kissé botladozva követte a főcsillagot a szűk, mintegy 4,5 ívperces látómezőben, az felejthetetlen és fizikailag számomra megmagyarázhatatlan. Láttam már rés-sel bomló 0,4-es kettősöket, de akkor a rés alig választotta el a korongokat, s persze a csillagok is halványak, 9^m körüliek voltak. Mindezt a felhőzet fénygyengítő hatása okozta, hiszen a nyugodtság nem volt 10-es, lassú hullámzásokat mutatott. Az átlátszóság pedig nagyon is gyenge volt. A határmagnitúdó 2–3 közötti, talán néha, percre érte el a 4-et. A következő szűk 2,5 órában nem is vettem ki a 4-es okulárt. A további kettősöket csak ennek a nagyításnak és a keresőtávcsőnek a használatával cserkésztem be, illetve követtem. Szerencsére a Dán András által kivitelezett Dobson-szerelés vajpuha járása ezt lehetővé tette.

A következő páciens a szintén sokat próbált λ Cas (STT 12, 5^m,5 és 5^m,8, 0,5). Ez most is nehéz, igaz, már eléggé alacsonyan van. Alig eltérő, szürkés-kék korongok, parányi réssel bontva. Ezt a két párt az elmúlt évben sok éjszakán követtem a felbontás reményében, de ilyen bontást a zenit közelében sem tudtam soha elérni. Ide tartozik, hogy ez utóbbi

pár sokkal szorosabbnak tűnik a megadott értéknél. Ezt Berente Béla is többször szóvá tette. Pihenésképpen megnéztem az Orion-trapézt. A négy csillag igen nagy távolságra látszott egymástól, valamint halványan látszó diffrakciós gyűrűkbe voltak burkolódva. A halvány E- és F-tag csak a halványságuk miatt volt nehéz. Jókora távolságra, de szemet erőltetően pislákoltak.

A 10 UMa-t most először felkeresve (melynek érdekessége, hogy már a Hiúz csillagképet gazdagítja) ismét érdekes látvány fogadott (KUI 37, $4^m,1$ és $6^m,1$, $0^s,6$). A zenitközeli „jobb” égen a főcsillag körül csak rövid időkre tűnt el a zavaró diffrakciós gyűrű, de ekkor a sárgásfehér csillag korongja mellett — korongnyi távolságra — ott látszott az igen jelentős eltérésű társ, amely sárga színű.

További sikerélményt nyújtott a szintén először távcsővégre kapott 126 Tau (BU 1007, $5^m,3$ és $6^m,0^s,3$). Fárasztó, kissé eltérő, sárga és fehér, nagyon szoros pár. Igazi rést nem mutat, de a parányi és halvány korongok szinte csak egy ponton érintkeznek. Tovább nehezíti a helyzetet, hogy az okulár piciny lencséje ismét párasodik a már csöpögősen páras levegőben. Minden szárítási kísérlet után, néhány másodpercnyi bepillantás egyre homályosodó képet mutat. Távolabbról meg hiába nézem, úgy semmit sem látni. A későbbiekben még sikerült — az egyre romló átlátszósággal versenyt futva — néhány kevésbé „kemény” párt begyűjteni, de a régóta áhított Szíriusszal most sem boldogultam.

Végül a teljesen leromlott ég vetett véget a „csodának”. A hőmérséklet végig fagyponthoz közeli volt, az erősen páras levegő a távcsőre vékony deres jégréteget rakott, a fűvet pedig ropogásra keményítette.

Történt mindez 2000. február 11-én. Sokáig emlékezetes lesz számomra.

Berkó Ernő

Kaposvári távcsövek

Az alábbiakban kaposvári tagtársunk, Bozsoky János saját készítésű Newton-reflektorait mutatjuk be: 150/760 (fent) és 110/385-ös Newton-reflektor (lent).

